

ПРАВНА РЕГУЛАТИВА

Република Србија у погледу приступа образовању, регистрације ученика, принципа једнаког третмана, спречавања ксенофобије и нетолеранције, испуњава своје обавезе у складу са Међународном конвенцијом о заштити права радника и миграната и чланова њихових породица, Конвенцијом о правима детета и другим међународним документима, као и националном регулативом.

Устав Републике Србије **прописује** у члану 71. да свако има право на образовање које је бесплатно и обавезно у основној школи, док је средње бесплатно. Сви грађани, имају под једнаким условима право приступа високошколском образовању.

Закон о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, бр. 88/17) дефинише у члану 3 да право на образовање и васпитање **има свако лице има право на образовање и васпитање**. Циљеви образовања и васпитања у члану 8 су, између осталог, развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства; развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву; развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, толеранције и уважавање различитости, и др. У члану 23 дефинисан је упис страног држављанина, лица без држављанства и тражиоца држављанства и страни држављанин, лице без држављанства и тражилац држављанства, уписују се у установу из члана 89. овог закона и остварују право на образовање и васпитање под истим условима и на начин прописан законом за држављане Републике Србије. За децу и ученике из става 1. овог члана, за прогнана и расељена лица, избеглице и мигранте и децу и ученике који су враћени у земљу на основу споразума о реадмисији, која не познају језик на коме се изводи образовно-васпитни рад или поједине програмске садржаје од значаја за наставак образовања и васпитања, установа организује учење језика, припрему за наставу и допунску наставу, по посебном упутству које доноси министар.

Република Србија се ратификацијом Конвенције о правима детета Уједињених нација обавезала да обезбеди остваривање свих права детета ("Службени лист СФРЈ - Међународни уговори", број 15/90 и "Службени лист СРЈ - Међународни уговори", бр. 4/96 и 2/97, а нарочито право на образовање. Одредбе које се тичу уписа ученика у школу налазе се у Закону о средњем образовању и васпитању ("Службени гласник РС", број 55 /13) и Закону о основном образовању и васпитању ("Службени гласник РС", број 55 /13), Закону о забрани дискриминације ("Службени гласник РС", број 22/09), Правилнику о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, детета, ученика или трећег лица у установи образовања и васпитања („Сл. гласник РС“, бр. 22/16), Закону о азилу („Сл. гласник РС“, бр. 109/07) и другим законима којима се регулишу права детета и ученика. Министар је у мају месецу 2017. донео **Стручно упутство за укључивање ученика избеглица/тражилаца азила у систем образовања и васпитања**, које је прослеђено свим школама и налази се на сајту МПНТР.

ПРОЦЕС УКЉУЧИВАЊА УЧЕНИКА МИГРАНАТА У ШКОЛСКОЈ 2017/18 . ГОДИНИ

Број деце у Србији која се налазе у колективним и транзитним центрима је променљив и нису сви школског узраста. Још током 2013. године уписали смо у школу прву децу тражиоце азила у Србији (у основну школу у Боговађи), док је у 2014. години у образовни систем укључено још седморо ученика. У 2015. години, у првих 6 месеци је у основну школу уписано 30-оро деце тражилаца азила. У мају 2017. укупно 101 ученик похађа школе на Палилули, Вождовцу, Лајковцу, Земуну, Раковици, а настава се реализовала по моделу 2 часа у разреду (предметно) и 2 часа радионица (језичке и тематске) или 2 предмета по избору ученика уколико познају енглески или српски језик. Најчешће уче предмете: Српски језик и други страни језик, Математику, Географију, Биологију и учествују у ваннаставним активностима. Део времена ученици су проводили на редовним часовима распоређени према узрасту у одговарајуће разреде, а део времена на допунској настави Српског језика, што се наставило и у овој школској 2017/18. години уз додатне садржаје. **Сада се настава реализује у 45 школа у Републици Србији и то за 503 ученика у школама и 83 за које је настава реализована у колективним центрима јер се кратко задржавају у њима¹.**

Оно што представља изазов за наш образовни систем је чињеница да деца избеглице ретко са собом имају документацију о претходном школовању, те је у већини случајева немогуће имати увид у претходно стечено образовање и постигнуће. Такође, није могуће само на основу узраста одредити у који разред дете треба да буде уписано, иако је препорука да буде у вршњачкој групи или да разлика у годинама буде што мања; У колективним центрима су деца која су дуго била искључена из образовања у земљи порекла, без образовања у транзиту, или деца која у дуго била искључена из образовања у земљи порекла, али су у транзитним земљама у којима су провела дуже време имала неки вид образовања (уз честе прекиде због селидбе), као и деца која нису била никада у образовању, нити у земљи порекла, а нити у транзитним земљама. Потребно је да школе задовоље образовне и емотивне потребе у складу са њиховим компетенцијама, тешким животним условима и ускраћењима кроз која су прошла, али је важно да су деца мотивисана и спремна да уче. Након искуства које су школе имале у другом полугодишту школске 2016/17. године министар доноси **Стручно упутство за укључивање ученика избеглица/тражилаца азила у систем образовања и васпитања**, које је прослеђено свим школама и налази се на сајту МПНТР.

Стручним упутством је предвиђено да Стручни тим за инклузивно образовање (који има свака школа) сачињава **План подршке школе укључивању ученика избеглице/тражиоца азила** који садржи активности одељењског старешине, организације општих родитељских састанака, часова одељењске заједнице у циљу припреме родитеља и ученика за долазак новог ученика коме је потребна подршка; Тим за претходну проверу знања може бити допуњен следећим члановима: преводилац, наставник страног језика, педагошки асистент (уколико већ ради у школи), координатор или члан Тима за инклузивно образовање, секретар установе, педагошки саветник уколико ради у установи, представник стручне службе установе, старатељ центра за социјални рад или родитељ, а процену претходне провере знања завршава у року од седам радних дана на основу члана 55. Закону о средњем образовању и васпитању ("Службени гласник РС", број 55 /13) и Закону о основном образовању и васпитању ("Службени гласник РС", број 55 /13).

¹ Прилог 1

На основу процене формулише се **План подршке ученику** и одређује у који разред ће ученик бити уписан. Установа организује додатну подршку ученику у складу са ресурсима и постојећом законском регулативом. Стручни тим за инклузивно образовање школе предлаже чланове Тима за додатну подршку ученику који решењем именује директор школе. Ученици се уписују у одговарајући разред након претходне провере знања, уз могућност реализације активности у припремном периоду од две недеље до два месеца током укључивања у редовну наставу, како би се постепено извршила адаптација ученика. **План подршке ученику** садржи :

- програм адаптације и превладавања стреса;
- програм интензивног учења језика средине како би се учење језика одвијало у складу са методологијом убрзаног савладавања програма Српског језика као страног језика на допунским часовима, али и кроз учешће у редовној настави и ваннаставним активностима које школа реализује;
- индивидуализацију наставних активности кроз прилагођавање распореда похађања наставе, дидактичког материјала, метода и начина рада;
- укључивање у ваннаставне активности уз вршњачку подршку.

Процена и праћење се заснивају на целовитом и индивидуализованом приступу, заснованом на једнаким могућностима у сагледавању потреба ученика, са циљем израде Плана подршке ученику, у његовом најбољем интересу .

У Министарству просвете, науке и технолошког развоја формирана је **Радна група за обезбеђивање подршке у образовању ученика избеглица и тражилаца азила у институцијама система образовања и васпитања** која ће се бавити системским питањима и решењима.

- Школски тимови су добили дводневну обуку за примену **Стручног упутства за укључивање ученика избеглица/тражилаца азила у систем образовања и васпитања** у августу месецу 2017. у којој је учествовало 350 наставника, стручних сарадника и директора.
- У протеклом периоду 45 школа у које су укључена деца мигранти **добивају грантове од Уницеф-а**, на основу Плана подршке који школа припрема за реализацију наставног и ваннаставног процеса. Министарство је планирало средства која ће користити заједно са КИРС, МРЗБСП и МЗ **од 1. јануара 2018.** године у оквиру пројекта МАДАД 2 са којим смо конкурисали код Европске Комисије за фондове ЕУ.
- Обезбедили смо **менторску подршку школама од стране саветника спољних сарадника**, али је посебно важно да су просветни саветници из девет **школских управа (Београд, Ниш, Ваљево, Лесковац, Краљево, Нови Пазар, Сомбор, Зрењанин, Нови Сад)** заједно са менторима и повереницима за избеглице припремили у августу месецу **акционе планове за подршку деци, наставницима и школама**, чија реализација је у току.
- Уницеф, Центар за образовне политике и МПНТР су припремили брошуре које су преко КИРС дистрибуиране родитељима у колективним центрима. **Брошуре су припремљене о упису деце** и то на језицима: фарси, урду, арапски, енглески, пашту, како би адекватно информисали родитеље и старатеље о могућностима образовања деце у периоду у коме бораве у Републици Србији.

- Школске управе МПНТР организовале су расподелу ранчева, **школског прибора и опреме** коју је обезбедио Уницеф, ученицима мигрантима, али и нашим ученицима чије су породице са лошијим материјалним могућностима у школама где се образују деца мигранти.
- Школама је прослеђено **упутство о заштити од дигиталног насиља** и потреби за сталним информисањем све деце о могућим злоупотребама и последицама неовлашћеног коришћења видео материјала на друштвеним мрежама.
- Наставља се **праћење уписа ученика и похађање наставе**, као и потребе за стручним усавршавањем запослених у образовању.
- У Нишу је 27. октобра 2017. одржан **састанак са представницима школа** са територије школске управе Ниш и Лесковац. Размењена су искуства школа и могућности унапређивање процеса укључивања деце миграната у образовни процес.
- Настављено је **стручно усавршавање** запослених у школама. У Нишу, 28. и 29. октобра је реализован програм **Наставници као носиоци квалитетног образовања за сву децу** за 100 учесника, а у Београду овај програм је реализован за 120 учесника 4. и 5. новембра 2017. Програм реализују Уницеф, Индиго организација, Центар за образовне политике и МПНТР.
- Организација **Save the children** је уз меморандум о сарадњи са МПНТР обезбедила квалитетну подршку школама и могућност за реализацију истраживања *Сигурно и подржавајуће основношколско окружење за ученике избеглице/тражиоце азила*, којим ће се испитати потребе школа за подршком у наредном периоду.
- Уницеф са Центром за образовне политике припрема посебан **вебсајт** на коме ће се постављати примери добре праксе у реализацији наставе, резултати праћења и др.
- На основу искуства у раду са ученицима мигрантима припрема се публикавање **Приручника за школе** које ће помоћи у реализацији **Програма добродошлице ученицима** и спровођењу Стручног упутства. Сарадници на изради су Уницеф, Центар за образовне политике и организација Индиго из Ниша. Приручник представља подршку за запослене у школама, а ради јачања интеркултуралних компетенција, умањења стреса деце, као и развоја и примене Плана подршке ученицима (из Стручног упутства) који не говоре језик наставе, који су имали прекид у образовању и који долазе из другачијег културног окружења.
- Такође, планирамо да са релевантним стручним институцијама и са **Заводом за унапређивање образовања и васпитања израдим стандарде и наставни план и програм Српског језика као страног језика**. Припремили смо **пројекат са Европском комисијом и надлежним министарствима** у коме планирамо напред наведено, као и доделу грантова школама како би обезбеди подршку преводиоца, саветника спољних сарадника, итд.

Захваљујемо свим организацијама и институцијама са којима сарађујемо, а које пружају подршку школама у процесу интеграције ученика избеглица/тражилаца азила.

Прилог 1.

**Број деце миграната у школама у Србији (септембар/октобар 2017/18.)
503 у школама и 83 у центрима**

Територија Школске управе	Број ученика укључених у основне школе	Број основних школа у које су укључени ученици	Број ученика укључених у средње школе	Број средњих школа у које су укључени ученици	Укупно ученика
Београд	137	16	8	2	145
Ваљево	26	2			26
Нови Пазар	21	1	10	1	31
Краљево	13	3			13
Ниш	59	6	24	4	83
Лесковац	96	5	4		100
Нови Сад	95	4	12	1	107
Укупно	447	37	56	8	503

Школе организују наставу у избегличким центрима

Територија Школске управе	Број обухваћених ученика	Број укључених основних школа у подршку ученицима
Сомбор (Сомбор и Суботица)	55	8
Зрењанин (Кикинда, Банатска Топола и Зрењанин)	28	4
Укупно	83	12

Напомена: Промене у броју и структури укључених ученика су свакодневне